

POSTANOWIENIE

Dnia 14 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Widło (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

SSN Mariusz Łodko

w sprawie z powództwa L. L.

przeciwko E. S.A. w W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 14 kwietnia 2021 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 13 sierpnia 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

**1. odrzuca zażalenie w zakresie punktu drugiego
zaskarżonego postanowienia;**

2. uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie trzecim.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z 13 sierpnia 2020 r. w punkcie pierwszym odrzucił wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z 27 lipca 2020 r., odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych, w punkcie drugim odrzucił zażalenie na postanowienie z 27 lipca 2020 r., a w punkcie trzecim odrzucił skargę kasacyjną powoda. Sąd drugiej instancji wskazał, że wniesiona przez powoda skarga kasacyjna nie została opłacona, zaś termin do jej opłacenia upłynął 6 sierpnia 2020 r. Bieg terminu do uiszczenia opłaty nie został natomiast przerwany

na skutek złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z 27 lipca 2020 r.

Zażalenie na to postanowienie wniósł powód, zaskarżając je w części, tj. w zakresie punktu drugiego i trzeciego, wnosząc o jego uchylenie w zaskarżonym zakresie. Powód zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie:

1) art. 394² § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 77 ust. 2 i 78 Konstytucji RP przez jego niewłaściwą wykładnię i uznanie, że w sytuacji, gdy brak jest w katalogu określonym w tym przepisie postanowienia sądu w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych, ustawa tym samym określa, że zażalenie na to postanowienie nie przysługuje, w sytuacji gdy zasadą konstytucyjną jest dopuszczalność zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych po raz pierwszy, a wyjątek od tej zasady powinien być wyraźnie w przepisach określony zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, co powoduje niezgodność normy prawnej odczytanej przez Sąd Apelacyjny z 394² § 1¹ k.p.c. z normą konstytucyjną, przy jednoczesnym braku odmowy przez Sąd Apelacyjny zastosowania wyżej wskazanego przepisu procedury jako niezgodnego z normą prawną wyższego rzędu;

2) art. 394^{1a} § 1 pkt 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i uznanie, że Sąd Apelacyjny przy wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych w postaci opłaty od skargi kasacyjnej działa jak sąd drugiej instancji, podczas gdy przedmiot tego wniosku jest w istocie badany przez Sąd Apelacyjny po raz pierwszy, a zatem prawidłowym jest uznanie, że Sąd Apelacyjny działa w tej sytuacji jako sąd pierwszej instancji;

3) art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i odrzucenie skargi kasacyjnej powoda, pomimo że istniały podstawy do zwolnienia powoda od kosztów sądowych, a Sąd Apelacyjny niezasadnie oddalił wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych w postaci opłaty od skargi kasacyjnej i uznał, że na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów nie przysługuje zażalenie;

4) art. 233 k.p.c. w zw. z art. 327¹ k.p.c. przez przyjęcie, że powód nie przedstawił dowodów na potwierdzenie swojej złej sytuacji ekonomicznej, pomimo że z niekwestionowanego przez Sąd oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku,

dochodach i źródłach utrzymania wynika, że powód jest emerytem i osiąga dochód roczny brutto w kwocie 35 070,56 zł, a jego miesięcznie uposażenie emerytalne netto kształtuje się na poziomie 1728,08 zł, z czego 724 zł jest zajęte przez komornika na rzecz pozwanej, a w konsekwencji nie dysponuje środkami pieniężnymi oraz możliwościami zarobkowymi pozwalającymi na uiszczenie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej w przepisanej wysokości wynoszącej jedna trzecia rocznych dochodów brutto;

5) art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 755 ze zm., dalej: u.k.s.c.) przez jego niewłaściwe zastosowanie i odmowę zwolnienia powoda od kosztów sądowych w sytuacji, gdy nie jest on w stanie ponieść tych kosztów bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i rodziny.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o jego oddalenie oraz zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Możliwość zaskarżenia do Sądu Najwyższego orzeczeń sądu drugiej instancji dotyczy jedynie tych rozstrzygnięć, które zostały wymienione w art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c., a postanowienie sądu drugiej instancji o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych bez wątplenia nie mieści się w ramach tego przepisu (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 3 marca 2000 r., III CZ 192/99; z 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08). Obecnie Sąd Najwyższy rozpoznaje wyłącznie zażalenia na postanowienia sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 394¹ § 1 k.p.c.), a także zażalenia wnoszone w związku z uchyleniem przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.) (postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2020 r., III CZ 13/20). Dlatego też, zażalenie powoda w zakresie pkt 2. zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. podlega odrzuceniu, jako niedopuszczalne.

Skarżący podniósł w zażaleniu zarzuty przeciwko prawidłowości postanowienia z 27 lipca 2020 r., odmawiającego mu zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej. Kontrola prawidłowości tego, niezaskarżalnego odrębnie postanowienia, jest dopuszczalna w ramach art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. W tym kontekście chybiona jest argumentacja skarżącego odwołująca się do Konstytucji RP, skoro kontrola postanowienia sądu II instancji oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych jest możliwa. Postanowienie odmawiające zwolnienia od kosztów z 27 lipca 2020 r. nie zostało, co prawda, uzasadnione (z uwagi braku takiego obowiązku), co jednak wobec treści zakazanego postanowienia z 13 sierpnia 2020 r., nie czyni kontroli motywów jego rozstrzygnięcia niemożliwą.

Postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne, a sąd nie podejmuje żadnej czynności na skutek pisma od którego nie została uiszczona należna opłata sądowa (art. 126² § 1 k.p.c.). Zgodnie jednak z art. 96 ust. 1 pkt 10 u.k.s.c., nie ma obowiązku uiszczenia kosztów sądowych - obejmujących także opłatę sądową - strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd - w zakresie przyznanego jej zwolnienia. Według art. 102 ust. 1 u.k.s.c., zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych, stanowiąca wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego, ma na celu umożliwienie osobom ubogim realizację przysługującego im prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Tym samym, pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, w której niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 marca 1987 r., I CZ 26/87 oraz z 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05). Wskazuje się przy tym w orzecznictwie, że ze zwolnienia nie może korzystać ta osoba, która ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych kosztów (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80; z 24 września 1984 r., II CZ 104/84 oraz z 14 października 1983 r., I CZ 151/83).

Sąd Najwyższy nie podziela oceny sytuacji majątkowej i możliwości finansowych skarżącego, która stanowiła podstawę zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego. Postanowieniem tym Sąd odmówił zwolnienia powoda od opłaty od skargi kasacyjnej ustalonej na kwotę 10 415 zł. Jak wynika z oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania powód pobiera świadczenie emerytalne w wysokości 1728,08 zł, z czego zajęciu komorniczemu podlega kwota 724 zł. Żona powoda również pobiera świadczenie emerytalne w wysokości 1948,95 zł. Jako stałe zobowiązania i wydatki powód wskazał: czynsz - 450 zł, opłata za prąd - 90 zł, opłata za gaz - 60 zł, media - 150 zł, koszty leczenia - 200 zł, ubezpieczenie pogrzebowe - 120 zł. Powód wskazał ponadto, że posiada wszczepiony stymulator serca, wobec czego pozostaje pod stałą opieką kardiologiczną oraz cierpi na cukrzycę typu 2 oraz nadciśnienie tętnicze. Powód jest również właścicielem mieszkania o powierzchni 57 m². Z zeznania o wysokości osiągniętego dochodu za rok 2019 wynika, że wynosi on 35 070,56 zł.

Powód nie miał więc realnych możliwości poczynienia stosownych oszczędności, bez uszczerbku w koniecznym utrzymaniu siebie i rodziny, które pozwoliłyby mu na zgromadzenie środków pieniężnych niezbędnych na pokrycie opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie ponad 10 000 zł. Łączny dochód miesięczny powoda oraz jego żony wynosi 3677,03 zł. Koszty utrzymania wraz z zajęciem komorniczym to natomiast kwota 1794 zł, przy czym należy zwrócić uwagę, że nie obejmuje ona takich podstawowych kosztów jak wyżywienie, środki czystości, odzież i obuwie. W tej sytuacji odmowa zwolnienia powoda od kosztów sądowych w postaci opłaty od skargi kasacyjnej nie była uzasadniona i naruszała art. 102 ust. 1 u.k.s.c. Oczywistym jest bowiem, że powód nie ma możliwości odłożyć kwoty odpowiadającej równowartości wymaganej na obecnym etapie postępowania opłaty. Nie można również racjonalnie oczekiwać, że powód sprzeda nieruchomość, w której zamieszkuje w celu pozyskania środków na uiszczenie opłaty sądowej. W konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej ze względu na jej nieopłacenie, okazało się przedwczesne.

Z tego względu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. odrzucił zażalenie w zakresie pkt 2 zaskarżonego postanowienia

oraz na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie w pkt 3.

ke